

УДК 331.101.52:330.341.1:005.21

Колот А.М., д-р екон. наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Герасименко О.О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНА ПРАЦЯ ТА ЇЇ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Викладено авторське бачення теоретичного конструкту інноваційної праці. Феномен праці в контексті її інтелектуалізації розглядається дуально – як процес і як ресурс. Визначено особливості інноваційної праці як праці постіндустріального типу. Окреслено коло нових можливостей та нових загроз для трудової діяльності людини в новій економіці.

Ключові слова: нова економіка, інтелектуалізація, інноваційна праця, компоненти інноваційної праці, особливості інноваційної праці.

Колот А.М., Герасименко О.А. ИННОВАЦИОННЫЙ ТРУД И ЕГО ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИЯ КАК СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ВЕКТОРЫ СТАНОВЛЕНИЯ НОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Изложено авторское видение теоретического конструкта инновационного труда. Феномен труда в контексте его интеллектуализации рассматривается дуально – как процесс и как ресурс. Определены особенности инновационного труда как труда постиндустриального типа. Очерчен круг новых возможностей и новых угроз для трудовой деятельности человека в новой экономике.

Ключевые слова: новая экономика, интеллектуализация, инновационный труд, компоненты инновационного труда, особенности инновационного труда.

Kolot A. M., Herasymenko O.O. INNOVATIVE LABOUR AND ITS INTELLECTUALIZATION AS STRATEGIC VECTORS OF THE FORMATION OF THE NEW ECONOMY

The purpose of the article is the study of the new facets of the phenomenon of innovative labour in the context of intellectualization, which have not been adequately covered in the socio-economic literature and are underestimated in practice. Modern changes in the driving forces of the development of the economy and society have been scientifically substantiated and a new hierarchy of the above-mentioned changes has been reflected. The essence of intellectualization as the defining trend of a new economy has been revealed. The prerogative of knowledge, information and innovations in the formation of a new economy has been proven. In contrast to the dominant ideas regarding innovative labour as a process of creation of innovations, the authors prove that the scope of application of innovative labour applies to not only processes of creation, but also introduction and use of innovations. The genesis of the concept of "innovation" has been investigated and its understanding with respect to the sphere of labour has been expanded. The author's vision of the theoretical construct of innovative labour has been described. The phenomenon of labour in the context of intellectualization is analyzed both as a process and as a resource. The tendency of intellectualization in the context of the components

of the labour process has been substantiated. Modern vectors of the transformation of the content and nature of labour in line with innovation have been determined. The results of innovative labour implementation has been divided into two categories – results that do not have market valuation and are not subject to commercialization and results that have market valuation and are subject to purchase and sale. Socially-economic forms of innovative labour have been scientifically grounded. The peculiarities of innovative labour as a labour of postindustrial type have been determined. The range of opportunities and threats created by the new economy for human employment in the context of labour innovation has been determined.

The views and the theoretical and methodological foundations contained in the article should contribute to the formation of a new economic thinking, awareness of the true role of innovative labour and their implementation in practice of innovation development.

Key words: new economy, intellectualization, innovative labor, components of innovative labor, features of innovative labor.

Вступ. Кожен етап розвитку економічної системи пов'язаний із переоцінкою ролі панівних продуктивних сил і виробничих відносин. Постійні зміни в масштабах, якості, структурі рушійних сил розвитку економіки, які мають водночас і еволюційний, і революційний характер, справляють величезний вплив на усі складові соціально-економічного розвитку, на суспільство в цілому і його інститути зокрема. Світовий досвід переконливо свідчить, що набуття конкурентних переваг, життєво необхідних у глобальному конкурентному середовищі, можливе лише за умови розбудови нової економіки, яка має істотні відмінності порівняно з економікою індустріальної доби за багатьма компонентами і параметрами, а головне – за рушійними силами розвитку.

Парадигма конкурентного розвитку в умовах становлення нової економіки передбачає зміну вектора від економічного зростання до збалансованої соціально-економічної динаміки. Національна економіка будь-якої країни орієнтована на закріплення своєї позиції в координатах економічного піднесення нової якості, що забезпечується відповідними тенденціями, в першу чергу, у сфері праці та соціально-трудова відносин. Праця як унікальний економічний ресурс трансформується від традиційного формату робочої сили до людського капіталу, знаходячи втілення в людях (як його носіях), здатних до продукування та застосування інновацій.

Теоретичне підґрунтя сучасних наукових уявлень про особливості творчої праці на різних стадіях інноваційного процесу закладено в публікаціях українських вчених – Л. Безчасного, В. Білоусова, І. Бондар, О. Грішнєвої, В. Данюка, Г. Дмитренка, Г. Доброва, Л. Коваль, Г. Кулікова, В. Лагутіна, Е. Лібанової, В. Нижника, І. Петрової, М. Семикіної, Д. Черваньова, В. Черненко, А. Чухна, А. Щербатюк; представників наукового середовища близького та далекого зарубіжжя – Л. Бляхмана, С. Брю, Б. Генкіна, П. Друкера, П. Завліна, Р. Інглегарта, В. Іноземцева, Д. Карпухіна, Ю. Кокіна, Б. Санто, Г. Слезінгера, А. Тофлера, Б. Твісса, М. Хучека.

В науковому доробку вітчизняних науковців проблематика інноваційної праці розглядається через концептуальні засади формування інноваційної активності персоналу, чинники, методи та механізми її забезпечення з акцентом на питаннях вдосконалення механізмів активізації інноваційної праці в Україні [18]; аналіз інноваційної праці в розрізі життєвого циклу інновацій та позиціонування інноваційної праці як інструмента забезпечення безперервної діяльності суб'єкта господарювання [24]; формування нового сегменту ринку праці, його специфіку та тенденції становлення в Україні [17]; теоретичні засади дослідження інноваційних змін зайнятості [16]; обґрунтування правової концепції інноваційної праці [15].

Питання інтелектуалізації праці в роботах українських авторів розкрито під кутом зору інтелектуалізації систем менеджменту підприємств [19]; джерела формування національної конкурентоспроможності [23]; формування та розвитку інтелектуального й людського капіталів [3; 2].

Постановка завдання. В переважній більшості публікацій феномен інноваційної праці розглядається як трудова діяльність в межах інноваційного процесу. Автори статті зробили спробу довести взаємозалежність та взаємозв'язок інноваційності та інтелектуалізації праці як об'єктивних закономірностей соціально-трудового розвитку та стратегічних векторів становлення нової економіки.

Результати дослідження. Домінантними факторами конкурентного розвитку глобальної та національних економік у ХХІ ст. стають якісно нові інформаційно-комунікаційні, мережеві технології в поєднанні з інтелектуальним капіталом і його провідною складовою — людським капіталом, які формують фундаментальну платформу становлення та розвитку нової економіки. Феномен нової економіки має широкий понятійно-термінологічний формат: «постіндустріальне суспільство»¹, «постіндустріальний капіталізм»², «посткапіталістичне суспільство»³, «суперіндустріальне суспільство»⁴, «суспільство третьої хвилі»⁵, «суспільство інформатики і зв'язку»⁶, «техносупільство»⁷, «суспільство науки»⁸, «інформаційна економіка»⁹, «сервісна, терціарна економіка або економіка третинного сектору»¹⁰, «епоха інтелектуального капіталу», «комп'ютерна епоха»¹¹, «суспільство професіоналів»¹², «постекономічне суспільство»¹³.

¹ Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. — М. : Академия, 1999.

² Хейлбронер Р. Экономические проблемы постиндустриального общества. М., 1973.

³ Дарендорф Р. Недавние изменения в классовой структуре современной Европы, М., 1964.

⁴ Тоффлер, Э. Шок будущего. — М. : АСТ, 2008.

⁵ Toffler A. The Third Wave. NY : Morrow, 1980.

⁶ Ilkka Niiniluoto. Philosophy in Finland – the Cultural Setting. – Poznan Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities. Analytic Philosophy in Finland. 2003, Vol. 80, P. 37.

⁷ Гейтс, Билл. Дорога в будущее / Б. Гейтс ; пер. Ю. Е. Купцевич. – М. : Изд. отд. "Рус. ред." ТОО "Channel Trading Ltd.", 1996. – 312 с.

⁸ Kreibich R. Die Wissenschaftsgeselsch von Galilei zur High-Tech-Revolution. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986. – S. 803.

⁹ Stigler G. The Economics of Information. — Journal of Political Economy, June, 1961, v. 69, p. 213.

¹⁰ Christensen B. Qualifikationsanforderungen und Arbeitsformen in der Neuen Okonomie // Kieler Arbeitspapier. – 2001. – №1081. – 60 s.

¹¹ Shaiken H. Work Transformed. Automation and Labour in the Computer Age. N.Y.: Holt, Rinehart and Winston, 1995.

¹² Perkin H. Third Revolution: Professional Elites in the Modern World. L.A., N. Y.: Routledge, 1996.

¹³ Kahn H. Wiener A. The Year 2000. A Framework for Speculation on the Next 33 Years. L., 1967.

Наявні теоретичні концепти та дефініції стосовно сучасної економіки і соціуму зазначеним вище не обмежуються. На думку авторів статті, що узгоджується з висновками багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників цієї проблематики, найбільш цінними як в теоретичному, так і в прикладному плані є методологічні засади дослідження економіки, що приходять на зміну індустріальній, які містяться у концепціях постіндустріального суспільства Д. Белла, інформаційного суспільства Й. Масуди та Ф. Махлупа, нового індустріального суспільства Дж. Гелбрейта, електронного суспільства М. Маклюєна, програмованого суспільства А. Турена, електронно-цифрового суспільства Д. Тапскотта, інформаційного мережевого суспільства М. Кастельса. Водночас підкреслимо, що серед багатоманіття термінів, які наведені вище, широке офіційне визнання отримали два — «нова економіка» (неоекономіка) (вперше офіційно прозвучав у Доповіді Президента США в 2001 р.) і «економіка знань» або «економіка, що заснована на знаннях».

У всіх наявних доктринах, що містять теоретико-методологічний аналіз нової економіки та її сутнісні характеристики, справедливо наголошується на суттєвому, глобальному в усіх значеннях і виявах підвищенні ролі знань та інформації у становленні та розвитку цієї економіки. При цьому акцентується увага на тому, що нині не тільки стає більше інформації, головне — змінюється характер останньої, а в основу поведінки людини покладається новітнє теоретичне знання.

В економіці, яка є уособленням нової економічної системи, новим стає все або майже все. Так, нові технології (інформаційно-комунікаційні, нанотехнології тощо) являють собою не просто розвиток продуктивних сил (матеріально-уречевлених, людських тощо), а принципово нову виробничо-економічну систему. Нова економіка — це й нові, диференційовані види продукції та послуг, які все більше створюються не відокремленням від природного матеріалу непотрібних елементів, а комбінованим з'єднанням елементарних частинок. Нова економіка — це й нова мережа зв'язків та відносин. Ідеться про новий формат економічних відносин, нові швидкості і нові форми обміну інформацією, нові швидкості переміщення матеріальних, фінансових і соціальних ресурсів, нові форми та нові швидкості укладання угод, доставки продукції та здійснення фінансових операцій. Нова економіка — це й нові масштаби проникнення нових технологій та інших інновацій у виробництво «традиційних», «індустріальних» благ.

Узагальнюючи основні риси (ознаки) нової економіки, що містяться в наявних концепціях у цій царині (нової економіки та постіндустріального суспільства), виокремимо такі:

- перетворення знань, інтелекту на провідний ресурс економічного розвитку та головне багатство суспільства;
- розширення можливостей економічного зростання на основі генерування, обробки та передавання інформації;
- переважання в структурі економіки сфери послуг (сервісизація економіки), розширення сектору «виробництва людини», пов'язаного з формуванням і розвитком людського капіталу;
- віртуалізація економіки, що пов'язана з функціонуванням глобальної інформаційної мережі, глобального електронного ринку товарів;
- утвердження інноваційного багатства нової економіки, в якій пріоритетного значення набуває творча, креативна діяльність людини;
- індивідуалізація особистості і суспільства;

— перехід від вертикально інтегрованих структур до мережевих організацій, поширення принципів рівноправності та співробітництва, домінування останніх над принципами конкуренції та ієрархії;

— участь у глобальних мережевих комунікаціях як умова «конкурентного виживання», розвиток конкуренції мереж.

Правомірно стверджувати, що вихідною передумовою становлення нової економіки є перетворення інтелекту на провідний ресурс економічного розвитку та зростання. Процеси інтелектуалізації поширюються на всіх рівнях – від глобального соціуму до людини – і пронизують всі без виключення процеси життєдіяльності.

Якщо сучасну економіку розвинених країн світу, як і нову економіку країн, що розвиваються, розглядати крізь призму найбільш відмітних рис порівняно з економікою індустріальної доби, то неодмінно дійдемо висновку, що такими рисами є великомасштабні зміни у структурі та якості виробничих факторів, небачене зростання знань, інформації, інтелекту, інновацій. Твердження «хто володіє інформацією, той володіє світом» нині вже можна сприймати як аксіому. Перелічені ресурси сучасної економіки одночасно являють собою й визначальні фактори підвищення ефективності виробництва матеріальних і нематеріальних благ та якості життя населення.

Матеріальний, організаційно-технічний бік цього феномену є такий, що знання, інтелектуальна, інноваційна компонента дедалі більше перетворюється на провідну на всіх етапах «життєвого циклу» нових видів продукції та послуг. Ці компоненти домінують на стадії проектування, виробництва, управління матеріальними і нематеріальними активами. До того ж саме знання стають передумовою розв'язання таких нагальних завдань виробництва, як:

- адаптація людського фактора до динамічно змінюваних умов виробництва;
- прийняття рішень за нестандартних умов;
- організація командної роботи та роботи на результат;
- набуття вміння, здатності вчитися протягом усього життя.

Економічний ресурс, який являє собою сукупність і комбінацію інформації, знань, інтелекту, інновацій, настільки важливий, що його правомірно називати стратегічним. Йому належить майбутнє до появи, не виключено, надстратегічного ресурсу, складниками якого стануть гіперінформація, гіперзнання, гіперінтелект, головним носієм яких залишається людина. Отже, у XXI ст. не природні багатства, не територія, а високі технології, знання, інтелект будуть основою економіки, джерелом добробуту і якості життя.

Нова економіка дійсно є новою за багатьма ознаками, а головне, за рушійними силами її розвитку. Якісно нові інформаційно-комунікаційні, мережеві технології в поєднанні з інтелектуальним капіталом і його провідною складовою — людським капіталом — без перебільшення стають основою нової економіки. Наголошуємо на тому, що нова економіка висуває якісно інші вимоги до людського чинника і водночас її формування та розвиток стають можливими завдяки утвердженню на практиці нової якості людського та соціального капіталу. Не є перебільшенням і твердження, що рушійною силою нової економіки є далеко не будь-яка людина. Так, в індустріальну добу в соціальній структурі провідні ролі належали робітничому класу та інтелігенції. Тепер же інтелігенція у класичному розумінні — це реальність, яка відходить в історію. Основою нової економіки, рушійною силою соціальних трансформацій, соціальної динаміки є клас, від якого йде енергія, суспільне підживлення, — це креативний клас. До нього мають належати люди, здатні діяти нетрадиційно, інноваційно, творчо (вік, посада і навіть освіта тут не мають вирішального значення). Такі люди вирізняються

оригінальністю, нестандартністю мислення, інноваційно орієнтованими вчинками і діями широкого спектра. Такі люди були завжди, вони були затребувані й у попередні часи, а нове в їхньому статусі, значуще для економіки і суспільства, пов'язане з низкою принципово нових реалій та обставин.

Правомірним є твердження, що в новій економіці та постіндустріальному суспільстві розвиваються не самі по собі компанії, а цьому сприяє передусім креативний потенціал компанії, її персонал, трудова діяльність якого усе більше пов'язана з інноваційною працею.

Проведене авторами статті дослідження переконує у зростанні ролі людини та її креативності як факторів конкурентних переваг і забезпечення збалансованого розвитку суспільства. Реалії сьогодення є такими, що найсучасніші технології, матеріали, сировина перестають бути критично важливими для набуття конкурентних переваг. Останні дедалі більше переміщуються від матеріальних, техніко-технологічних ресурсів до людських. Прорив у темпах, якості зростання, підвищенні конкурентоспроможності все більше визначається компетентнісно-креативною компонентою трудової діяльності. Отже, нова економіка передбачає масштабне пріоритетне задіяння не просто чинника, яким є людський капітал, а чинника, основою якого є креативність.

Відомий американський соціолог, автор бестселера з проблематики креативності Річард Флорида стверджує, що суспільство змінюється значною мірою, тому що ми цього хочемо. Більше того, ці зміни не є випадковими і хаотичними, як не є вони і таємничим продуктом колективного несвідомого. Вони мають абсолютно розумний і раціональний характер. Логіка цих перетворень, зазначає автор, досі залишається прихованою від нас, оскільки самі перетворення все ще тривають. Однак останнім часом різноманітні і зовнішньо різнорідні тенденції починають вибудовуватись у загальну картину. Нині вже можна виявити базовий принцип, силу, що управляє цими зрушеннями. Цією рушійною силою стала людська креативність, яка відіграє ключову роль в економіці і суспільстві. У своїх професійних заняттях і інших сферах життя ми сьогодні цінуємо креативність як ніколи високо і культивуємо її з особливим завзяттям. Творча діяльність — відмітна риса діяльності людини як виду — у наш час набуває небаченого розмаху [21, с. 19].

Слушним є твердження, що ланцюг нового глобального феномену, який визначатиме соціально-економічний прогрес в сучасних умовах та майбутньому, є таким: знання та інші ресурси інтелектуального, інноваційного характеру – людина – нова економіка – конкурентні переваги – стійкий розвиток. У формалізованому вигляді залежності між глобалізацією, потребою набуття конкурентних переваг та розбудови нової економіки є такими: умови глобалізації вимагають, щоб кожна економічно активна людина, кожен суб'єкт господарювання, держава, суспільство в цілому мали конкурентні переваги, останні (конкурентні переваги) можна набуди за наявності економіки, що здатна їх продукувати. Для розбудови такої економіки необхідно задіяти потенціал тих ресурсів, активів, рушійних сил, які здатні забезпечити стійкий розвиток в умовах глобальної конкуренції.

Економічна теорія, яка впродовж багатьох десятиліть досліджувала закономірності розвитку економіки індустріального типу, доводить, що основними її рушійними силами є *праця і капітал*. Результати досліджень авторів статті дозволяють стверджувати, що в новій економіці, яку правомірно трактувати як економіку розвитку, що заснована на знаннях, або «економіку знань», дедалі відчутнішими і чи не основними факторами розвитку стають *інноваційна праця та інтелектуальний капітал* [10; 4].

Ключовими характеристиками і відмітними рисами економіки знань є:

- визнання інтелектуального капіталу й інноваційної праці головними факторами економічного зростання;
- наявність більш як 50-відсоткової зайнятості інноваційною працею;
- пріоритетний розвиток основних інститутів інтелектуальної діяльності, а саме наукових і освітніх закладів, центрів стратегічних розробок, дослідницьких лабораторій, інших інтелекто- і знаннємістких галузей, у яких відбувається створення, розподіл і споживання знань.

Феномен «інноваційна праця» в теоретичній своїй конструкції поєднує дві компоненти, базовою, системоутворюючою серед яких є дефініція «праця». Користуючись популярною термінологією недалекого минулого «праця» постає як базис, а «інноваційна» – як надбудова, але за рамками колишнього традиційного розуміння їхнього підпорядкування через формат політекономії. Попередні наукові пошуки та публікації авторів статті [5; 8; 11; 12; 13; 14] та результати останніх досліджень переконують у тому, що теоретико-методологічна конструкція праці стає завершеною, якщо феномен праці розглядається у двох площинах, а саме, як процес і як ресурс. Водночас вкрай важливо виокремити нові імперативи праці як процесу і ресурсу, що стають іманентною складовою нової економіки та постіндустріального суспільства.

Маємо визнати, що немало термінів сучасної теорії праці продовжують мати «родові» плями марксизму та політичної економії дотеперішньої економічної системи. Як приклад звернімо увагу на таке. Політична економія соціалізму, яка «виросла» на постулатах марксизму, містила своєрідне трактування процесу праці як сукупності простих моментів, складові яких — предмети праці, засоби праці і сама праця. За такої теоретичної конструкції людина у процесі праці постає не безпосередньо, а опосередковано («сама праця»).

У найзагальнішому тлумаченні праця — це доцільна діяльність людей, що спрямована на створення матеріальних і культурних цінностей. Впливаючи на природу, навколишнє середовище, змінюючи і прилаштовуючи їх до своїх потреб, людина не тільки забезпечує своє існування, а й створює умови для розвитку і прогресу суспільства.

Способи виробництва, що існували на земній кулі протягом усіх попередніх століть впритул до середини ХХ ст., за всієї відмінності мають спільну характеристику, а саме — це було «царство необхідності», а праця як доцільна діяльність зі створення матеріальних благ і задоволення матеріальних потреб визначала основний зміст життя. Сучасна економічна епоха — це новий тип суспільного господарювання, який створює матеріальні передумови для переходу суспільства на якісно нову постіндустріальну стадію. На цій стадії зміст, характер, наслідки праці, її місце серед інших ресурсів економічного розвитку набувають суттєвих трансформацій.

На етапі становлення нової економіки значних змін зазнає і сама людина. Тепер вона у середньому краще освічена і більш ерудована, мобільніша порівняно з попередніми поколіннями, але одночасно вимогливіша до умов праці, культури управління і соціально-трудова відносин, рівня трудових доходів.

Привертаємо увагу потенційних читачів і до наступного висновку, якого дійшли автори статті. Відома формула індустріальної доби — характер виробництва визначається передусім продуктом, що виготовляється, та засобами праці, що використовуються, — в епоху постіндустріалізму, або другого покоління індустріалізму, набуває іншого формату, а саме: характер виробництва вирішальним чином визначається якісними характеристиками працівників. Вони стають носіями найбільш потужного та продуктивного капіталу і в них переміщуються вирішальні для забезпечення стійкого розвитку конкурентні переваги.

«Звільнення виробництва від людини», про яке йдеться у багатьох виданнях, передусім філософського, соціологічного, загальнотеоретичного характеру, не слід сприймати дослівно, утилітарно. Це «звільнення» не має нічого спільного з повною автономією техніко-технологічного базису виробництва, відособленням працівника від нього. Натомість слід усвідомлювати, що за умов постіндустріалізму або другої хвилі індустріалізму ефективність діяльності підприємств (компаній) формується значною мірою на довиробничій (у дотеперішньому розумінні) стадії, на стадії ідей, вияву майбутніх потреб, проектування суспільно значущих продуктів.

У контексті мети нашого дослідження не можемо залишити поза увагою проблематику так званого кінця праці. Економічна, філософська, соціологічна література нині переповнена твердженнями про «кризу праці», «кінець праці у її класичному розумінні». При цьому діапазон оцінок щодо стану та майбутнього світу праці коливається від райдужних до апокаліптичних. Навіть у межах одного концепту — «кінця праці в її класичному розумінні» — існують два полярні підходи. На першому — переконання в тому, що праця як фізичний, важкий, нецікавий, нерадісний, часто монотонний процес відходить у минуле. На заміну подібній праці приходить різноманітна, творча, інноваційно насичена зайнятість, долається наймана праця, формується модель людини діяльності креативної, вільної, незалежної, морально й духовно багатой.

Іншу інтерпретацію означеного концепту знаходимо у провідного соціолога сучасності З. Баумана і передусім у його монографії «Індивідуалізоване суспільство». Йдеться про утвердження постфордизму з його нестійкістю, нестабільністю, непередбачуваністю; про масовий перехід на роботу за нестандартними графіками робочого часу, який має вимушений характер; про короткострокові проекти і контракти. На зміну довгостроковим договорам і відповідній ментальності приходить короткострокова. Колишня відданість працівника робочому місцю в організації зникає. Корпоративна культура, яка ще вчора розглядалась як інструмент стійкого розвитку компанії, втрачає свої роль і значення [1, с. 28–29].

Для нас неприйнятні крайні оцінки, що стосуються світу праці та відносин, які в ньому формуються. Переконані, що зміни у сфері трудової діяльності не слід оцінювати у координатах: добре-погано, прийнятно-неприйнятно, сприятливо-несприятливо. Не потребує особливих доведень, що трудові практики та моделі праці є більш строкатими за їх станом, а отже, підходи до оцінювання мають бути неупереджені, науково виважені, багатовимірні. До речі, зауважимо, що свою місію, з-поміж іншого, вбачаємо й у тому, аби сформулювати об'єктивне бачення того, куди дрейфує світ праці на зламі двох тисячоліть, які позитивні та негативні явища спостерігаються у цій царині та якими є їх наслідки.

Маємо зазначити, що майбутнє світу праці та зайнятості у короткостроковій та віддаленій перспективі широко описано у роботах видатних філософів і соціологів сучасності — З. Баумана, Д. Белла, Е. Тоффлера, М. Кастельса, Ф. Фукуями, Дж. Стіглиця та ін.¹⁴

¹⁴ Див. : Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман. — М. : Логос. 2002; Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество / Д. Белл. — М. : Academia. 1999; Райх Р. Труд нации. Готовясь к капитализму XXI в. / Р. Райх // Новая постиндустриальная волна на Западе : антология. — М. : Academia. 1999; Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. — М. : АСТ. 2004; Стиглиц Дж. Глобализация: тревожные тенденции / Дж. Стиглиц. — М. : Мысль. 2003; Фукуяма Ф. Конец истории или последний человек / Ф. Фукуяма. — М. : АСТ. 2010.

За нашим баченням, що тісно корелює з прогнозами багатьох українських та іноземних вчених і практиків, у новій економіці для людини з'являтимуться одночасно і нові можливості, і нові виклики та випробування. Підвищення знанемісткості сучасного виробництва, з одного боку, і високий рівень інтелектуальної компоненти в людському потенціалі — з іншого, дає можливість економічно активній людині:

- стати дієвим учасником процесу сприйняття, використання і створення знань;
- забезпечити інноваційність трудової діяльності, сформувані власні конкурентні переваги і передумови для гідного життя;
- найповніше використати можливості, що породжуються глобалізацією;
- мінімізувати ризики і відвести загрози, що поширюються зі зростанням конкуренції в різних її формах;
- підвищити можливості адаптації до умов невизначеності та швидких змін.

Вважаємо, що в координатах нової економіки процес праці є динамічною системою творіння, продукування, доцільних перетворень; це процес передусім розумовий, процес мислення; це симбіоз інтелектуального і фізичного. На «виході» процесу праці — певна *цінність* індивідуального і суспільного характеру. У цьому процесі цілеспрямованою, організуючою силою була і залишається людина, яка використовує предмети праці, видозмінює, перетворює їх за допомогою створених нею засобів та технологій, що посилюють продуктивну силу людини працюючої.

З економічного погляду праця як процес поєднує в собі п'ять складових та постає як симбіоз:

- людини працюючої як суб'єкта доцільної діяльності;
- предметів праці (того, на що спрямовані зусилля працівника);
- знарядь праці (засобів, за допомогою яких працівник діє на предмети праці);
- технологій (сукупності способів впливу на предмет праці для зміни його форми чи надання бажаних інших властивостей);
- організації (економічно й соціально обґрунтованого поєднання в оптимальних пропорціях суб'єктів доцільної діяльності, знарядь і предметів праці та створення умов для їх ефективного використання і досягнення мети виробництва).

В умовах становлення нової економіки зі знаннєвою та інформаційною домінантами кожна складова процесу праці стає інтелектуально насиченою. У предметах та знаряддях праці, в технологіях діяльності знаходять втілення продуктивні та технологічні інновації як результат уречевленої інноваційної праці. Організаційні нововведення змінюють вектор з вертикальної ієрархії на горизонтальні взаємозв'язки. Динамічний розвиток інформаційних систем та комп'ютерних технологій сприяють посиленню гнучкості та мобільності традиційних робочих місць. А головне – людина як суб'єкт доцільної діяльності є носієм знань та інтелекту, генератором нових ідей та автором інновацій. По суті, всі процеси інтелектуалізації прямим чином чи опосередковано пов'язані з формуванням, прирощенням та використанням інтелектуальної компоненти людського капіталу.

Розглянувши попередньо деякі теоретико-прикладні аспекти процесу праці, маємо зробити акцент на ній як ресурсі, як факторі економічного розвитку, на змінах, що відбуваються в рушійних силах розвитку економіки на зламі двох тисячоліть. Зауважимо, що в економічній літературі ресурси іменують також факторами виробництва. Слід звернути увагу на слова А. Маршалла, змістове навантаження яких є таким: поняття «праця» було б більш збалансованим, якби вираз «праця» означав «працівники».

Людина як біосоціальний феномен є суб'єктом діяльним, який володіє здібностями до праці та реалізує їх на практиці. Людина постає в багатьох іпостасях, але традиційна її «соціальність», «величність», «продукувальна сила» пов'язана з її суспільно корисною діяльністю, з реалізацією фізичних та інтелектуальних її здібностей, таланту, здатністю бути учасником усього, що відбувається у світах, які нас оточують. Реальність є такою, що зміст, функції трудової діяльності, форми самореалізації економічно активної людини інтенсивно змінюються, і цей процес набуває небачених перетворень. Трудова діяльність, включаючи її змістові характеристики, була і залишається провідним чинником суспільного розвитку як на сучасному етапі, так і в осяжному майбутньому. В сучасних реаліях, коли відбувається становлення нової економіки, людина потрапляє у двовимірний простір світу праці, в якому тісно переплітаються нові можливості та нові загрози (рис. 1).

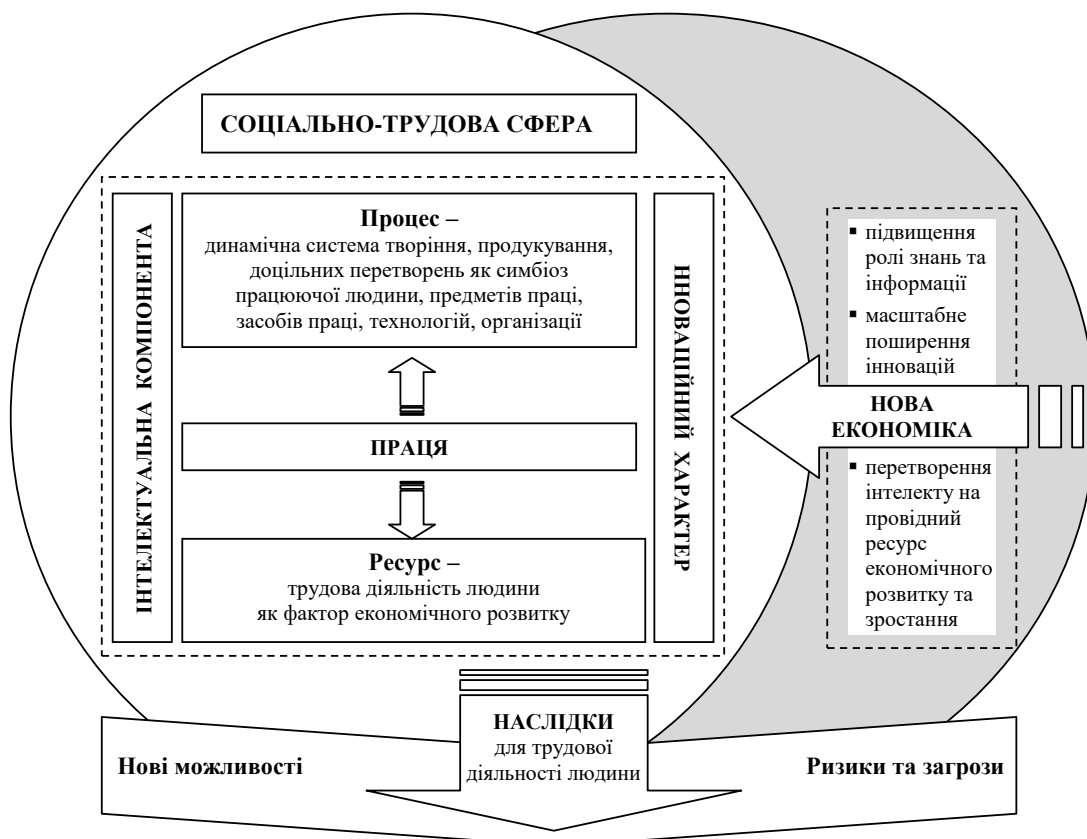

Рис. 1. Праця в координатах нової економіки

За висновками засновника та президента Всесвітнього економічного форуму в Давосі Клауса Шваба інформаційно-комунікаційні технології і цифрова економіка в цілому обумовлюють заміщення праці, у той час як інвестування стає все менш капіталоємним. Водночас на ринках праці перевага віддається найбільш креативним працівникам, які є носіями унікальних компетентностей, а тому цифрові платформи і ринки, що побудовані на основі глобальних сполучень, готові виплачувати високу винагороду лише невеликій кількості «зірок». «У ситуації, коли будуть реалізовані усі ці тенденції, переможцями стануть ті, — зазначає Клаус Шваб, — хто здатний у повній мірі приймати участь в інноваційно-орієнтованих екосистемах шляхом надання нових ідей, бізнес-моделей, продукції та послуг, а не ті, хто може запропонувати лише низькокваліфіковану робочу силу або звичний капітал» [22, с. 112].

Стверджуючи, що майбутнє за економікою знань і тими ресурсами та факторами, які є джерелом її формування і розвитку, спробуємо обґрунтувати авторське бачення теоретичного конструкту категорії «інноваційна праця».

Сучасне суспільство не лише за назвою, а головне – за своїми характеристиками, цінностями, рушійними силами дедалі більше стає інформаційним, знансєвим, інноваційним. Це означає, що трудова діяльність стає дедалі насиченішою саме цими компонентами. Вважаємо, що поняттям, яке уособлює глибокі зміни в елементах процесу праці, у змісті праці, її насиченість новими компонентами і концентрацію цих компонентів, є саме поняття «інноваційна праця».

Інтереси формування бачення авторів щодо змісту поняття «інноваційна праця», його основних характеристик потребують первісного розгляду поняття «інновація» в його економічному значенні. Вважається, що термін «інновація» як економічну категорію ввів у науковий обіг Й. Шумпетер (початок ХХ ст.). При цьому під інновацією він розумів зміни з метою впровадження і використання нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації у промисловості. Фахівець у галузі менеджменту П. Друкер вніс певну специфіку в поняття «інновація», розглядаючи її як інструмент підприємництва, як дію, що надає ресурсам нові можливості придбання капіталу, відмічаючи, що це скоріше економічне та соціальне поняття, ніж технічне [7].

Законодавче українське поле визначає рамкові умови інновацій, зводячи їх до створення та впровадження конкурентоздатних технологій, продукції та послуг, а також прийняття та реалізації організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери [9].

Слід погодитись з тією науковою позицією, за якою виділяються певні аспекти інновації як продукту чи процесу технічного, технологічного, економічного, організаційно-управлінського, інформаційно-правового, маркетингового, культурного характеру, що забезпечує досягнення комерційного або соціального ефекту та розглядають працю в сучасних умовах через призму інноваційних процесів. Отже, *інновація* — це нові знання у вигляді досконаліших чи принципово нових ідей, проектів, результатів наукових досліджень тощо; це зміни творчого характеру, де що нове у сфері діяльності людини; це новизна певних властивостей того, що виробляється чи продукується; це результат творчого процесу у вигляді нових споживчих вартостей; це різноманітні вдосконалення, які забезпечують економію витрат, створюють умови для такої економії або задоволення нових потреб споживачів; це реалізація нових ідей у діяльності людини, яка сприяє задоволенню потреб і приносить економічну вигоду тим, хто ці ідеї продукує, поширює і запроваджує. З урахуванням наведеного вище, теоретичну конструкцію природи та першопричин праці, як діяльності здебільш інноваційного характеру, маємо вибудовувати наступним чином. Комплекс об'єктивних чинників – посилення глобальної конкуренції, багатовекторність змін на глобальних ринках, суттєве скорочення «життєвого циклу» продукції та послуг, динамізм гнучкості, мобільності, нестабільності, у самому широкому розумінні їх сутності, потребують, щоб у трудовій діяльності домінувала творча, інноваційна, інтелектуальна компонента. В свою чергу, все зростаючий рівень освіченості людського ресурсу, його компетентності створюють реальні можливості для творчої, інноваційної діяльності. Отже, суспільна потреба і суспільна пропозиція у цій царині все більше співпадають. Переконані у тому, що інноваційність може і повинна бути присутньою у більшості видів трудової діяльності; вона є або може бути у самих різних процесах праці. Тому не можемо погодитися з поширеною думкою, що об'єктом інноваційної праці є виключно створення

інновацій, а саме розроблення нової техніки, технологій, видів продукції, і що інноваційна праця — це трудова діяльність, спрямована на створення нових видів продукції, послуг, організаційних форм та інших споживчих вартостей. П. Друкер в одній з останніх публікацій у журналі «Harvard Business Review» підкреслює, що «...центр тяжіння у трудових відносинах швидко зміщується від ручної праці до праці інноваційної, до працівників знань, тобто до тих, хто створює нове знання й активно його використовує» [6, с. 10]. Для сучасного періоду розвитку глобальної та національної економіки – економіки знань – важливо підкреслити той факт, що інновація – це товар, який неможливо створити та яким неможливо скористатись без наявності відповідної професійної компетентності. Отже, сферою докладання інноваційної праці є процес не лише створення новинок, а й їх впровадження та використання, який має певну специфіку в порівнянні з іншими сферами докладання праці. Ураховуючи зазначене вище, маємо підстави стверджувати, що *інноваційна праця — це трудова діяльність, для якої характерна висока частка знаннєвої, інтелектуальної, творчої компоненти і яка здатна задовольнити суспільні потреби з більшим корисним ефектом.*

У розвиток оприлюдненого та конкретизуючи характеристики інноваційної праці акцентуємо увагу на такому. Знаннєва, постіндустріальна економіка без перебільшення зумовлює формування нового історичного типу праці, для якого характерні домінантна позиція в сучасній системі суспільного поділу праці, переважна частка інтелектуальних функцій та їх здійснення на науковій основі, наявність освіти, що дозволяє виконувати творчу роботу. Дослідники постіндустріального суспільства констатують, що в новому соціумі значна частина людей отримують можливість вибирати заняття на основі своїх індивідуальних переваг, реалізуючи намір самовираження та самовдосконалення. При цьому організація та соціальна структура постіндустріального суспільства, поряд із забезпеченням економічного прогресу, створюють умови для реального особистісного зростання, до того ж реалізація цих можливостей буде пов'язана з тим, що індивідуальні чесноти, індивідуальна самосвідомість, індивідуальна самореалізація стануть першочерговими цілями кожної конкретної людини.

Зміна характеру праці в першу чергу стосується посилення її творчої компоненти, інтелектуалізації та індивідуалізації трудової діяльності, тим самим створюючи передумови для запровадження інноваційних методів управління працею. Виконання все більшої кількості робіт потребує системних знань та професійного досвіду працівників. Дана обставина є свідченням необхідності запровадження механізмів управління знаннями, в яких поєднуються способи та інструменти діагностики наявних у працівників знань та методи їх дальшого поглиблення і розширення. Природа інтелектуальної праці висуває вимоги щодо застосування креативних менеджерських підходів у соціально-трудої сфері. Під впливом техніко-технологічних змін поступово зникає одноманітна та рутинна робота, виконання професійних завдань вимагає від працівників виявляти ініціативу, творчі підходи, гнучкість. У зв'язку з переходом від часткових функцій і операцій до розв'язання комплексних завдань виникає потреба формування проектних груп (команд), налагодження зворотних зв'язків зі споживачами кінцевого продукту праці.

Підкреслимо: проведене дослідження переконливо довело, що важливою характеристикою інноваційної праці як процесу і ресурсу є вагома частка творчої компоненти. Саме з таїнством творчості пов'язане пізнання багатогранної природи людини та розуміння її вищого призначення. Творчість — це діяльність, що створює нову якість, те, чого не було або що рідко спостерігається. Ця діяльність передбачає

наявність унікальних здібностей, таланту. Результати творчої діяльності мають суспільно значущий характер, є цінністю не тільки для автора, а й для інших людей. Саме тоді настає визнання творчої особистості. Існує ціла низка видів творчої діяльності: наукова, образотворча, винахідницька, спортивна.

Особливим видом творчої трудової діяльності є підприємництво, результатом якого є усвідомлене створення нового «комерційного твору», що зародився у свідомості підприємця і через організацію виробництва втілений у той чи той продукт. Більшість видів підприємницької діяльності (за винятком примітивних форм перепродажу, виконання робіт, що мають напівкримінальний, а то й кримінальний характер) передбачають вияв творчої активності та наявність особливих якостей, здібностей, мотивацій, і серед них готовність ризикувати, братися за те, чого ніхто раніше не робив; наполегливість; віра в себе; лідерство; амбітність; сміливість (не боятися невизначеності, помилятися і розпочинати з нуля); бажання йти своїм шляхом, творити нове; ділова інтуїція та кмітливість. Підприємець за своїм покликанням і з метою досягнення поставленої мети повинен постійно демонструвати творчість, власне творити нове — створювати нові продукти, проекти, комерційні пропозиції, бізнес-ідеї, послуги. Отже, підприємці, як і представники інших творчих видів трудової діяльності, мають невинно працювати над новими образами (комерційними «творами»), демонструючи талант і творчість стратега (знаходити та завойовувати бізнес-нішу), менеджера (створювати виробництво чи запроваджувати надання послуг та забезпечувати їх функціонування), маркетолога (забезпечувати взаємодію зі стейкхолдерами, реалізовувати комерційні твори).

Наведені теоретичні викладки та практика переконливо свідчать, що сферою докладання інноваційної праці є процес не тільки створення новинок, а й їх упровадження та використання, який має певну специфіку порівняно з іншими сферами докладання праці. Інноваційність праці у сфері використання новинок передусім обумовлена потребою еволюції від репродуктивної до творчої діяльності, оскільки праця дедалі більшою мірою ускладнюється за змістовим насиченням, вимагає постійного розвитку професійної компетентності працівників. Фундаментальні зміни, які відбуваються у світовій економіці на зламі тисячоліть, на тлі посилення конкуренції об'єктивно спричиняють зрушення у трудовій діяльності. У сучасній економічній системі, у будь-якій сфері діяльності, людина стає носієм інновацій як на стадії генерування нових ідей, так і в процесі застосування нових нетрадиційних методів, процесів, прийомів виконання роботи.

Характерні риси інноваційної праці на стадії використання інновацій відображаються в такому:

- застосуванні складних засобів праці у трудовій діяльності;
- мультиопераційності трудових процесів, їх багатоаспектності, різноплановості, на відміну від монодіяльності за технократичною системою;
- обізнаності працівників у специфіці технологічних процесів у цілому, а не тільки їх окремих етапів та операцій;
- підвищенні частки контрольних операцій, які потребують особливого зосередження уваги, підвищеного психологічного навантаження;
- необхідності самостійно приймати рішення, що забезпечують створення якісного кінцевого продукту праці.

По суті, інноваційний зміст і характер праці слід уважати закономірним наслідком тих трансформацій, що відбуваються в постіндустріальний період розвитку суспільства. Суттєве підвищення знаннємісткості економіки в глобальних масштабах, концентрація

праці у сфері послуг, особливо “високих” технологій, об’єктивно зумовлює появу нових професій, поширення нетрадиційних видів зайнятості, удосконалення форм організації праці. Загалом ці зміни виявляються в інтелектуалізації праці на основі повсюдного використання знань — як набутих раніше, так і принципово нових.

Результати здійснення інноваційної праці можна розподілити на два види. До *першого* належать результати, які не мають безпосередньої ринкової оцінки. Це інформація про нові закономірності, властивості досліджуваних об’єктів тощо, які людиною не створюються, а лише підтверджуються як об’єктивно наявні, а також духовні цінності. До *другого* виду належать результати, які є об’єктом ринкової оцінки та купівлі-продажу. Це сформовані елементи інтелектуального капіталу (інтелектуальної власності, людського капіталу, ринкових та інфраструктурних активів), продукція та послуги інноваційного характеру.

Соціально-економічна форма інноваційної праці відтворює систему економічних відносин, що виникають із приводу здійснення різних видів праці у сфері науково-технічної діяльності та використання її результатів у процесі виробництва продукції та надання послуг. Економічні відносини, що формуються у сфері інноваційної праці, мають низку особливостей. Зокрема:

1. Предметом праці в науково-технічній діяльності є вихідна інформація та складні технічні системи, що потребують налагодження, обслуговування та управління. Засобами праці є різноманітні способи перетворення інформації, понятійний апарат, обладнання тощо. В умовах становлення економіки знань саме такі технічні засоби, як комп’ютерні програми, методики одержання, обробки, зберігання, використання інформації, дедалі більшою мірою забезпечують економію інтелектуальної праці та економічний прогрес.

2. Дослідження та розробки, освоєння та використання нових технічних та технологічних засобів слід розглядати як фактор підвищення продуктивності праці, а в широкому розумінні — як фактор економії часу.

3. Головним об’єктом економічних досліджень щодо інноваційної праці є механізм покриття витрат на проведення НДДКР, відтворення потенціалу висококваліфікованих працівників-інноваторів.

4. Результати інноваційної праці перетворюються у значущу форму національного багатства, використання якого регулюється комплексом соціально-економічних відносин.

5. Інноваційна праця науково-технічних працівників безпосередньо та опосередковано бере участь у створенні кінцевих результатів суспільного виробництва.

6. У процесі здійснення науково-технічної праці формуються соціально-економічні відносини, що мають суттєві відмінності щодо привласнення результатів праці, її організації та мотивації. У сучасних умовах на мотивацію та регулювання науково-технічної праці суттєвий вплив справляють такі фактори як можливість самореалізації та самоствердження працівника, соціально-психологічні аспекти, обмеженість ресурсів.

7. У відносинах між суб’єктами інноваційної праці поєднуються ринкова та централізована форми зв’язку.

Усе викладене дає підстави для виокремлення особливостей інноваційної праці (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційної та інноваційної праці

№ з/п	Характерні ознаки праці	Історичний тип праці	
		традиційна праця (індустріальний тип)	інноваційна праця (постіндустріальний тип)
1	Мета діяльності	Виробництво матеріальних благ	Створення новинок та запровадження інновацій, діяльність як самореалізація, виробництво матеріальних та духовних благ
2	Спонукальний мотив діяльності	Зовнішня доцільність, пов'язана з виробництвом матеріальних благ	Внутрішня потреба в самореалізації, зовнішня доцільність
3	Засоби виробництва	Машинні технологічні системи виробництва	Інформаційні системи та технології, персональні комп'ютери, автоматизовані технологічні системи
4	Домінантний вид праці	Шаблонна, репродуктивна	Творча, продуктивна
5	Використання наукових методів	Пасивне (обслуговування засобів виробництва)	Активне (творчий підхід та подальше вдосконалення методів роботи)
6	Особливості контролю	Доцільність жорсткого контролю та нормування	Підвищення ролі самоконтролю. Недоцільність жорсткої регламентації
7	Продукт праці	Матеріальне благо	Інформація, техніко-технологічні продукти та послуги
8	Оцінка результатів діяльності	Використання системи економічних показників	Експертні оцінки, економічні показники, дані соціологічних досліджень
9	Характер економічних відносин	Відносини найманої праці, підпорядковані капіталу	Процеси перетворення працівників у власників, відносини найманої праці
10	Винагорода за працю	Оплата праці на рівні вартості робочої сили	Самореалізація в процесі творчої праці, оплата праці, рента від використання унікальних інтелектуальних ресурсів
11	Ступінь відповідальності	Невисокий. Цінуються виконавчість та дисциплінованість	Самостійність, самоорганізованість. Активна участь у прийнятті та реалізації управлінських та виробничих рішень
12	Ставлення до праці	Праця як засіб одержання життєвих благ	Праця як форма самореалізації, як засіб одержання життєвих благ
13	Особливості регулювання	Домінування матеріальних стимулів та жорстких форм організації	Соціальні, соціально-психологічні, соціокультурні фактори, матеріальні стимули
14	Форма здійснення	Виробничий процес	Науково-освітньо-виробничий процес

Складено з використанням [20].

Висновки. Тренд розвитку інноваційної праці слід розглядати у контексті стратегічного вектора утвердження нової економіки, у якій новим стає все або майже все – ресурси, технології, предмети, методи, продукти праці, мотиваційні настанови, цінності, характеристики людини праці, організаційні засади тощо. В основі цих новацій перебуває небачена раніше концентрація знань, інтелекту, інформації, творчості в усіх або більшості видів трудової діяльності. Водночас маємо усвідомлювати, що нова економіка не є одновимірною. В ній переплітаються елементи праці, притаманні різним типам економіки – доіндустріальній, індустріальній, постіндустріальній. При цьому посилюється роль інноваційної праці як домінанти. Принципово усвідомити: у

сегментах, де буде домінувати інноваційна праця, остання буде містити в собі як нові можливості, так і нові ризики та загрози.

Глобальні зрушення в період становлення нової економіки зумовлюють істотне перегрупування факторів і джерел, які забезпечують випереджальну соціально-економічну динаміку. Проведений нами аналіз переконує: домінантною рушійною силою економіки на зламі двох тисячоліть стає інноваційна праця як закономірний наслідок соціально-економічних трансформацій. Проте, розгортання сфери дії нової економіки з інтелектуальною та інформаційною домінантами розвитку дедалі інтенсивніше супроводжується дією численних суперечливих тенденцій у царині функціонування соціально-трудової сфери. Остання все більше асоціюється з унікальним симбіозом явищ, процесів, досягнень, втрат і тенденцій розвитку, які не мають однозначної оцінки.

У новій економіці відбувається насичення усіх сфер діяльності творчістю, креативністю, інноваціями. Новації виникають, перш за все, в технологіях, формах і методах організації виробництва і праці, в управлінні, створенні нових благ (продукції та послуг). Проте, інноваційність, інтелектуалізація, інформатизація, як і інші якісні зміни у трудовій діяльності – це вже реалії сьогодення, які трансформують світ праці, відкривають нові можливості для людини, наповнюють її трудове життя цінностями, що асоціюються з гуманізацією, творчістю, самореалізацією, дематеріалізацією суспільного розвитку, підвищенням ролі позаекономічного. Утім означені процеси та явища є лише трендами, але далеко не домінантами трудового життя. Життєдіяльність немалої частки економічно активного населення як в епохи доіндустріалізму та індустріалізму, так і в умовах нової економіки, яка інтенсивно формується, ще довго буде пов'язано з такими атрибутами праці як монотонність, інтенсивність, напруженість. Більше того, не виключена поява нових викликів у царині змісту та характеру праці.

Серед викликів та випробувань чи не основне — загострення проблем зайнятості. Уже не як футурологічне передбачення, а як можливий реальний сценарій теоретики і практики обговорюють відоме співвідношення 20 : 80, згідно з яким нова економіка потребуватиме використання не більше від 20 % економічно активного населення. Скоріше, така оцінка є не виправдано песимістичною. Однак результати практично усіх досліджень як теоретичного, так і прикладного, емпіричного характеру свідчать, що нова економіка з її інформаційно-комунікаційними, мережевими, нанотехнологіями все більше й більше спричинятиме суттєві зміни у структурі і масштабах зайнятості. Ці зміни передусім проявляються в тому, що трудова діяльність стає одночасно уособленням інноваційної та традиційної праці, інтелектуальної та фізичної праці. Дійсно, навіть на тих виробництвах, де зберігається фізична праця, остання все більше і більше насичується інноваційною, інтелектуальною складовою (компонентою). Підвищення попиту на висококваліфікований, креативний персонал як носій потужного людського капіталу, дедалі більше уживається з наявністю попиту на працівників низької кваліфікації, які до того ж недостатньо мобільні та не здатні набути нових компетенцій, що їх вимагають сучасне виробництво та сфера послуг.

Отже, нова економіка – це не лише тріумф високотехнологічних видів діяльності та інноваційної праці, це й численні провали. Формування та розвиток сегменту інноваційної праці є процесом нелінійним, протирічливим, як протирічлива і вся економічна система, що йде на зміну економіці індустріального типу.

За умов наростання нових викликів та випробувань, що чекають на трудову діяльність людини в найближчій перспективі, більш складні вимоги постають перед економічною наукою, основним завданням якої було і залишається дослідження

об'єктивних закономірностей еволюції суспільства загалом і його економічної системи зокрема, з'ясування тенденцій і домінант соціально-економічного розвитку. Треба бути готовими до відповіді на безліч нових запитань, які постають перед соціумом за умов глобальних трансформацій усього, що оточує людину. Нагальне завдання, що постало вже нині перед кожною свідомою людиною, а особливо перед науковцем, — розпізнати, усвідомити глибину викликів сучасності, та, оцінивши свій потенціал і можливості, дати відповідь на них з тим, щоб навколишній світ був безпечнішим, сприятливішим для стійкого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман. — М. : Логос. 2002. — С. 28–29.
2. Бондар І. К. Інтелектуалізація людського капіталу : монографія / І. К. Бондар, О. П. Сологуб, Л. І. Антошкіна, В. Я. Бідак, Л. М. Ільч, І. І. Кичко. — К. : Корпор, 2008. — 264 с.
3. Василик А. В. Інтелектуалізація трудової діяльності в контексті формування та розвитку інтелектуального капіталу: автореф. дис.. канд. екон. наук: спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / А. В. Василик. — К., 2009. — 24 с.
4. Герасименко О. О. Інноваційна праця: особливості змісту та соціально-економічної форми / О. О. Герасименко // Економіка та підприємництво : зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. ред. С. І. Дем'яненко. — Київ : КНЕУ, 2008. — Вип. 20. — С. 210–219.
5. Герасименко О. О. Управління працею в умовах становлення нової економіки: підходи та механізми / Герасименко О. О. // Соціально-трудова відносина: теорія та практика : зб. наук. праць / ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; голова редкол. А. М. Колот. — 2012. — № 2(4). — С. 154–160.
6. Друкер П. Рождение новой организации / Управление знаниями. Сборник статей (Серия "Классика Harvard Business Review"), М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. — С. 9–26.
7. Друкер П. Рынок: как выйти в лидеры. Практика и принципы. М.: Book Chamber International, 1992. — 200 с.
8. Економіка праці та соціально-трудова відносина: підручник / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. — К.: КНЕУ, 2009. — 711 с.
9. Закон України „Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 № 40-IV, ст. 1. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/40-15>.
10. Колот А. М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А. М. Колот // Економічна теорія. — 2007. — № 2. — С. 3–13.
11. Колот А. М. Розвиток наук про працю та соціально-трудова відносина на засадах міждисциплінарності / А. М. Колот // Соціально-трудова відносина: теорія та практика. — 2014. — № 2. — С. 7–25.
12. Колот А. Розвиток науки про працю і соціально-трудова відносина та її роль у переформатизації та формуванні сучасного економічного мислення / А. Колот // Україна: аспекти праці. — 2012. — № 6. — С. 3–10.
13. Колот А. М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку : монографія / А. М. Колот. — К. : КНЕУ, 2010. — 251 с.

14. Колот А. М. Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання: монографія. — К.: КНЕУ, 2005. — 230 с.
15. Кохан В. П. Види суб'єктів інноваційної праці та правові механізми забезпечення їх діяльності за законодавством України / В. П. Кохан // Право та інновації. — 2014. — № 1–2. — С. 95–101.
16. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку (кол. моногр.) / за ред. Е. М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. — К., 2016. — 328 с.
17. Петрова І. Ринок інноваційної праці: тенденції формування в Україні / І. Петрова // Україна: аспекти праці. — 2013. — № 5. — С. 3–7.
18. Семикіна М. В. Інноваційна праця: діагностика проблем, важелі активізації : монографія / М. В. Семикіна, С. Р. Пасека, Л. А. Коваль, Л. Д. Збаржевецька; ред.: М. В. Семикіна; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси : МАКЛАУТ, 2012. — 319 с.
19. Ситник Й. С. Інтелектуалізація систем менеджменту підприємств : концепція, системний моніторинг та моделювання : монографія / Й. С. Ситник — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. — 380 с.
20. Фабричнов С. А. Экономическая теория информационного труда. — М.: День серебра, 2000. — 288 с.
21. Флорида Р. Креативный класс : люди, которые меняют будущее / Р. Флорида ; пер. с англ. — М. : Классика-XXI, 2011. — 430 с.
22. Шваб К. Четвертая промышленная революция / К. Шваб. — М. : Изд-во «Э», 2017. — 208 с.
23. Шкурупій О. В. Конкурентоспроможне функціонування національної економіки на основі чинників інтелектуально-інноваційного розвитку : монографія / О. В. Шкурупій, Н. Г. Базавлук; ВНЗ Укоопспілки "Полтав. ун-т економіки і торгівлі", Укоопспілка. — Полтава : ПУЕТ, 2016. — 247 с.
24. Щербатюк А. І. Інноваційна праця в розрізі життєвого циклу інновацій / А. І. Щербатюк // Економіка. Менеджмент. Підприємництво : зб. наук. пр. — 2013. — 25 (II). — С. 127–133.